

KÖRTEFASOR(S)

...annak a férfinak, aki a világon a legjobban szeretett...

1953

Langyos, tavaszi késődélután volt. A kora áprilisi szellő meg-megborzolta a sarjadó fű gyenge szárait, bebújt a bélelt kabátok alá, s hűvös-kedves érintésével szinte könyörgött, hogy vedd le most már a nehéz téli gúnyát, s mosolyogj rá a káprázatos kikeletre.

Szálfatermetű nagyapám, akinek szemében mindig valami huncut mosoly bujkált, a hátsó udvarban sétált.

Esteledett. Elvégezte már mindennapi teendőit.

Mint mindig, hajnalban, amikor még a Hold nem adta át helyét a Napnak, kelt ki a meleg, puha dunyha alól. Ellátta a jószágokat, tüzet rakott a hamvadó paráztól pislákoló kemencében. Felsöpörte az udvart, majd elkészítette a szokásos reggelijét. Szalonnás rántottát öt tojásból. Komótosan, jóízűen megreggelizett, nagyokat harapva a friss kenyérből.

Majd búcsút intett nagyanyámnak, és elindult a falu szélén lévő földjükre, ahol elvégezte az évszaknak megfelelő munkákat.

Mikor az öreg templom repedthangú harangja elütötte a delet, indult hazafelé.

Fáradtságnak nyomát sem láttad rajta. Talán mert sohasem volt fáradt. Kisgyermekkorától fogva hozzászokott a kemény munkához, s szerette is azt.

Több is volt ez, mint szeretet. Inkább tiszteletnek nevezném.

Tisztelet a természetnek, a földnek, hála a Mindenhatónak mindazért, ami neki és a családjának megadatott.

Mire hazaért, már a gyerekek is megérkeztek az iskolából. Felesége ekkor rakta az asztalra az ebédet. Egyszerű étel volt mindig, valamilyen leves vagy egytálétel, de soha máshol nem esett olyan jól a falat, mint abban a picike nyári konyhában, ahol a viaszosvászonral leterített asztalt körbe ülte négy gyermeke, felesége és ő maga. A családja. Az ő családja.

Ebéd után a ház körül folytatta a munkát. Veteményezett a kiskertben, ásott, kapált, metszett, locsolt, megjavította a kerítést, vagy éppen azt, ami javításra szorult.

A lebukó nap sugaraiban még egyszer, elégedetten végignézett a kerten.

45 éves volt ekkor.

Felesége nesztelen macskaléptekkel közeledett felé. Nem hallotta, csupán érezte jöttét. Erős karjával gyengéden átölelte kedvese törekeny vállát, s finoman magához húzta.

- Terka! Délidőn, mikor jöttem hazafelé az úton, az jutott eszembe, mi lenne, ha ezt a kis körtecsemetét, amelyik itt vadon nőtt, beoltanám, s kiültetném a kövesút mellé. Nekünk terem elég körte. Örölnének a falubéli gyerekek, az arra járó idegenek egy-egy mézédés gyümölcsnek. Meg aztán nincs egy fia fa sem ott. Idővel árnyékot is ad. Jó lesz hűvös lombja alatt megpihenni annak, aki elfárad a hosszú út során.

- Jó ötlet, Sándorom! Tégy úgy! - helyeselt nagyanyám szűkszavúan, s megsimogatta a vállán nyugvó erős, már áprilisban napbarnított, kérges tenyerű dolgos kezét.

Hát valahogy így kezdődött.

Másnap hajnalban nagyapám derűs jókedvvel ébredt, valamiféle jóleső izgatottság vett erőt rajta. Az a fajta öröm volt ez, mely akkor önt el minket, amikor gondolatban készülünk valamire, amiről érezzük, sejtjük, hogy boldogsággal telíti majd szívünket.

Gyorsan, rutinszerűen végzett a reggeli teendőivel. Nem kapkodott, nem volt egyetlen felesleges mozdulata sem.

Kireteszelte a fészerajtót. Kihozta az ásót, a lapátot, egy ütött-kopott bádogkannát, talicskát, és megállt az erőtől duzzadó kicsi körtefacsemete mellett.

Óvatosan körbeásta a kicsi fát, ügyelve, hogy egyetlen gyökerét se sértse az ásó éles pengéje.

Árokszerű mélyedést készített körben, majd határozott, de vigyázó mozdulattal, mélyen a gyökerek alá nyúlva kifordította a fácskát a földből.

A kerek földlabdás növényt, mely keljfeljancsihoz hasonlított, beemelte a talicskába, amelybe előzőleg néhány lapát érett trágyát rakott. Mellérakta az ásót, lapátot.

Vizet húzott a kútból, megtöltötte vele a kannát, s ezt is a taligára tette.

Majd borotvaéles bicskáját kipattintotta, s a legédesebb körtét termő öreg fáról lekanyarított két-három egészséges hajtást.

Összezárta a bicskát, majd az ágacskákkal együtt kabátja felső zsebébe tette.

Szinte most is látom magam előtt, pedig ott sem voltam, hiszen nem is éltem még ekkor, ahogy nagyapám megkeresi az út mellett a helyet, ahol az új élet gyökeret ver majd, ahogy gödröt ás, ahogy a trágyát beleszórja, ahogy beleállítja és beiszapolja a kis körtefát.

Látom magam előtt a barna bakancsos lábát, ahogy körbetapossa a fa tövét. És látom dolgos kezét, amint nemes életet olt belé.

És itt lebeg a szemem előtt szép ívű szája sarkában felbukkanó, alig észrevehető elégedett rezzenés, s mélykék szemében megbúvó csibész mosoly.

Hála nagyapám féltő gondoskodásának, a körtefa megfakadt, s szépen megerősödött a meleg, csapadékos nyár folyamán.

S hogy, hogy nem, de következő évben újabb csemetét ültetett a keskeny döcögős út mellé, majd megtette ezt minden év tavaszán.

S ahogy az idő homokórájának apró szemei gördülnek lefelé a végtelen térben, az évek teltevel úgy sorakoztak a körtefák egymás után büszkén, egészségesen.

Ágaikkal merészen törtek a Nap felé, s gazdag termést hoztak a tápdús, enyhén meszes földben. Lédús gyümölcsükkel gazdagon ellátták az egész falut. A gyerekek a fáról csemegéztek, az asszonyok süteményt sütöttek és befőttet készítettek a zamatos gyümölcsből.

A lehulló körtét a férfiak gyűjtötték hordóba, s pálinkát főztek belőle.

Nagyapám féltő gonddal ápolta a fákat. Metszette, szükség esetén permetezte őket. Az ifjak tövét pedig hosszú szárazság idején vízzel árasztotta el.

S mennyi emléket, titkot őriztek a néma törzsek, ágak, levelek!

Csak Isten a tudója, hányszor sutyorgott a két cserfes kislány, Mártika és Erzsike a második fa árnyékában! Kivesézték itt minden falubeli fiú jó és rossz tulajdonságát.

Egy másik fa tövébe egy csapat kisiskolás fiú kincsesládát ást el. Beleraktak abba minden értékeset: üveggolyót, parittyát, titkos térképet. Karcsi javaslatára még a helyi napilap aznapi számát is belerejtették. Egy másik fa lombja alatt ígérte meg egymásnak a 15 éves Ági és Zoli, hogy örökké szeretni fogják egymást.

S mennyi madár, rigó, veréb, búbos pacsirta, vadgerle rakott itt fészket magának!

Ez a hely maga volt a Paradicsom!

1974-75

Történt aztán, hogy egy borongós, ködfátyolos novemberi napon híre ment, hogy a falu jelentős összegű állami támogatást kap.

Hosszas szervezkedés után a helyi általános iskolában összegyűlt a kis közösség apraja-nagyja, megvitatandó, mire is költsék a pénzt. Bár a konkrét összegről még a párttitkárnak sem voltak információi, ötletekből nem volt hiány.

Kovács tanár úr, a hetedikesek osztályfőnöke azt javasolta, hogy építsenek egy új, modern könyvtárat a faluközpontban álló üres telken. Az iskolai könyvtár átköltözne oda, s a felszabaduló helyiségből kialakíthatnának egy új osztálytermet.

Sipeki papó szerint sokkal ésszerűbb lenne a több mint kétszáz éves templom felújítása. Elvégre is a vasárnapi miséken sok ember részt vesz, a könyvtárba meg szerintem csak néhány ember tévedne be. Azok is csak addig, míg el nem olvassák azt a pár könyvet. Kovács tanár úr heves tiltakozása ellenére, miszerint, ha a közel kétezer példányos iskolai könyvtár összes könyvét elolvassa valaki, akkor nyugodtan ki is iratkozhat, Sipeki papó részletesen felsorolta (egy papír fecniről olvasva - nyilvánvaló, hogy készült otthon), milyen beruházásokat javasol.

Ebben szerepelt a külső homlokzat felújításától kezdve, új harang öntésén át egészen a gyertyatartók aranyozásáig, minden. Tisztelet az embereknek a türelmükért, hogy a litániát végighallgatták!

Egy négygyermekes apuka szerint inkább az iskolát kellene felújítani. Korszerűsíteni a mosdókat, tornatermet építeni, megoldani a központi fűtést. Na! Erre leginkább az iskola gondnoka háborodott fel. Ő rakja meg a tüzet a cserépkályhákban, és mi lesz akkor övele? Munka nélkül marad? A nagycsaládos apuka sem hagyta annyiban. Elvégre is túllépve a gondnok problémáján, az iskola felújítása sokkal több embert érintene, jóval több értelme lenne, minthogy nézegessék, milyen szép a templom.

A vita tovább fokozódott, mert Mári néni szerint igazságtalan, hogy az ő gyerekei, akik már kirepültek a családi fészekből, a rozzant, korszerűtlen iskola padjait koptatták. Ebből a felújításból ő és a családja semmit nem élveznének.

Alaposan meglódult az emberek fantáziája!

Ki kultúrházat akart, ki múzeumot.

Valaki kenyérgyár építését javasolta, más tehenészetet akart a faluban.

De akadtak egészen elképesztő ötletek is.

Egy siheder hullámvasutat szeretett volna, mert ő már ült ilyenén Budapesten, és váltig bizonygatta, hogy milyen nagyszerű élmény lenne, ha mindenki annyiszor ülhetne fel rá, ahányszor csak akar.

Janó bácsi (aki mindenféle halálos kórt képzelt be magának és évek óta halni készült) szerint Olaszországból kellene Carrarai márványt hozatni, s egy szobrászművésszel megfaragtatni belőle a 12 apostolt (életnagyságban!), amelyek aztán a temető kápolnája melletti kavicsos út két oldalán állva adnák meg a végső tiszteletet a halottnak, illetve a holtat utolsó útjára kísérő, gyászoló családnak.

Ezen a ponton aztán tényleg megbolydult a tömeg. Sokan csak a bajuszuk alatt mosolyogtak, de akadt, aki egyenesen lehülyézte az öreget.

- Bolond vagy te, Jankó! - A római pápát nem akarod idehívni, hogy ő adja fel neked az utolsó kenetet?

Szó szót követett. Az emberek egyre türelmetlenebbé váltak. Az indulatok már leszakították a tisztelet parancsolta béklyókat. A tágas, szerényen berendezett iskolaterem, ahol a kopott tábla felett még kalászos-sarlós-kalapácsos címerünk ékeskedett Marx és Engels szigorú tekintetével egyetemben, lélekölő feszültséggel telt meg.

Megegyezésre esély sem volt.

Az indulatok lecsendesedtek a szokatlanul enyhe tél eseménytelen hónapjaiban.

Húsvét előtt néhány nappal, egy langyos estén aztán fordulat állt be az ügyben.

A kemény napi munka után, mikor nagyapám már elbóbiskolt karosszékeiben, izgatottan toppant be a házba Péter szomszéd.

- Sándor bátyám! Hallotta a hírt?

- Nem hallottam én semmit, fiam! Miről beszélsz? - riadt fel félálmból.

- Azt beszélnek a faluban, hogy a pénzből, amit kapunk, kétsávos aszfaltos utat fognak építeni. A templomtól egészen a szomszéd városig. A félórás zötykölődés helyett 15 perc alatt a városba érhetünk! Úgyhogy felesleges volt a vita, hogy mire költsük a pénzt. Az már akkor el volt döntve!

- Ez nagyszerű hír! A gyerekek is gyakrabban hazajárnak majd - örült nagyanyám.

- Csakhogy van egy kis baj... - hagyta bizonytalanul félbe a mondatot Péter.

- Mondd már, szomszéd! Mire vársz?

- Hát... szóval... a baj az, hogy jócskán kiszélesítik az utat, széles padkát is csinálnak, meg vízelvezető árkot mellé... A körtefasort ki fogják vágni - nyögte ki nagy nehezen. - ...láttam a terveket... nyár derekán megkezdődnek a munkálatok.

Nagyapám egy szót sem szólt, csupán alsó ajka remegett meg egy leheletnyit. Hosszú néma csend után felállt, fejébe nyomta kalapját és kiment a házból. Még a küszöbről visszaszólt:

- Köszönöm, hogy értesítettél! Isten áldjon!

Péter szomszéd tétován ácsorgott egy darabig, majd illedelmesen elköszönt Terka mamától és hazaballagott.

Nagyapám nem aludt jól ezen a holdfényes, csillagporos éjszakán. Elaludt, majd felriadt, melege volt, sétált fel-alá, majd lefeküdt, de álom nem jött a szemére a halvány hajnal pirkadatáig.

Másnap nem ment ki a földjére.

Nyolc óra előtt tíz perccel már a Tanácsháza zárt bejárata előtt toporgott. Saját szemével akarta látni a terveket!

Terka mama türelmetlenül várta urát a kiskapuban.

- Mondd már! Kérlek! - suttogta félve - Igaz a hír?

- Megengedték, hogy megnézzem a terveket. Széles, aszfaltos utunk lesz őszre. A körtefasort halálra ítélték. Nincs mit tenni. De a három legfiatalabb csemete kegyelmet kapott, mert az új út nyomvonala ott már elkanyarodik a város irányába.

Nagyanyám szíve csordultig telt fájdalommal. Némán megölelte férjét. Tudta, mit jelent neki ez a fásor.

Ezek után azonban már soha egyetlen szó nem esett közöttük a körtefákról.

Azt a felejthetetlen nyarat nagyszüleimnél töltöttem. Mint oly sok gyerek, kinek szülei dolgoznak, én is lekerültem falura.

Rengeteget játszottam a korombeli gyerekekkel. Nagymamám a legfinomabb falatokkal kényeztetett. Nagyapám mindenhová magával vitt és közben csak mesélt, mesélt.

7-8 éves forma, vékonyka városi kislány voltam. Pici madárfiókának éreztem magam nagyapó erős, biztonságot nyújtó, egyenes tartású termete mellett. Pedig ekkor már élete 68. esztendejét taposta.

Az idő nyomot hagyott rajta is. Már nem volt olyan fürgé a mozgása, homlokát mély barázdák szántották, de ha mélyen a szemébe néztem, rábukkantam arra a csibész mosolyra, ami annyira jellemezte őt, és az életet, amit élt.

Különleges módon simultak össze kezeink közös sétáink során, mikor róttuk a poros utakat.

Én a tenyerembe fordított hüvelykujjamra lazán ráhajtottam másik négy ujjamat. Ezt a kis öklöt az ő hatalmas keze lazán körülölelte, s lépteink ritmusában úgy mozogtak kezeink, mint egy pontosan illeszkedő tökéletes gömbcsukló.

Azon a szomorú napon is így sétáltunk, boldogan, kéz a kézben. Nagyapó vicces történeteket mesélt legénykorából. Jóízűeket nevettünk.

Egyszer csak megállt. Fülelt. Távolból valami gép hangja visított. Nem kellett, csupán néhány pillanat, hogy rájöjjön, mi ez a zaj. Én is tudtam. Elmesélte nekem a körtefák történetét.

Elmondta, hogy mi vár rájuk. Elmondta, mennyire fáj ez neki, hisz mindegyiket a sajátjának érzi. Mindnek megvan a maga külön története, mindhez jóleső emlékek kötik.

Tudtam, hogy meghal mind, kivéve a három legfiatalabbat, mert azok az út elkanyarodása révén kegyelmet kapnak.

Tudtam, mennyire fáj ez annak, akit én annyira szeretek, s emiatt nekem is még jobban fájt.

22 gyönyörű fa!

S ebből ma 19 meghal!

Jeges rémület kerített hatalmába, a szívem a torkomban dobogott, ahogy közeledtünk.

Nagyapa ugyanazokkal a határozott léptekkel folytatta útját, mint előtte. Nem lassított, nem sietett.

A motoros fűrészek visítottak és velük együtt visítottak a fák és velük együtt én is némán nyüsztettem.

Egy csapat favágó döntötte a fákat, rakták halomba az élettelen rönköket.

Szívszorító látványt nyújtott a táj. Mint egy véres csatatér, ahol lemészárolják az ártatlanokat, a magatehetetleneket. Csak itt a földet vér helyett fűrészpör borította vastagon. A fák vére - gondoltam akkor.

Senki nem jött segíteni rajtuk. Lakóik, a madarak, elvesztve otthonukat, már elmenekültek.

De hol vannak az emberek?

Hol vannak az asszonyok, akik süteményt készítettek ezeknek a fáknek a gyümölcséből?

Hol van Mártika és Erzsike, akik éveken át itt beszéltek meg a titkaikat?

Hol vannak a srácok, akik kincses ládikót rejtettek itt el? Talán már elfelejtették azt is?

Hol van Ági és Zoli, akik e helyen érezték legelőször a csók ízét?

Hát senkinek nem jelentenek ezek az emlékek semmit?!?

„Segítség!!!!” - kiáltottam némán, de ekkora már mind a 19 fa élettelenül hevert a földön.

A rémálom azonban még itt nem ért véget.

Egy magas, izmos favágó odalépett a harmadik fához, olyan hirtelen mozdulattal vágta ki azt tőből, hogy nagyapám kiáltása már elkésett.

- Mit művel?! - ordította. - Azt a fát már nem kellett volna kivágni!

A favágó leállította a motoros fűrészt s nagyapámhoz lépett.

- Mit mondott, papa?

- Azt, hogy azt a fát már nem kellett volna kivágni. Az út itt már elkanyarodik, ennek a háromnak maradnia kell. Illetve most már csak kettő - tette hozzá indulatosan. - Láttam a terveket!

- Te, András, figyelj csak! - ordította oda egy távolabb álló favágónak. - Az öreg azt mondja, hogy ezeket a fákat már meg kell hagyni, mert az útépitést ezek már nem akadályozzák!

- Ki ez? Mit szól bele a munkánkba? - kiabált vissza a másik. - Nekünk azt az utasítást adták, hogy döntsük ki mindet. Nehogy már egy vénember mondja meg, hogy mit csináljunk! Vágjad! Ne törődj vele!

Az odament a második fához, s egyetlen fejszesuhintással elválasztotta a fiatal fácska törzsét a gyökereitől.

- Na, jól van öreg! Az utolsó fát nem éri fejsze! Megígérem! Lásd, milyen jó vagyok! - vihogott. Majd megfogta a legfiatalabb, idén ültetett körtefa felső ágát. Egészen a földre hajlította, és mocskos, gumicsizmás lábával középen rátaposott a törzsre.

A fa halk reccsenéssel derékba tört.

Ekkor már zokogtam.

A favágók hiénahangon röhögtek.

- Gyere kislányom! Nincs már nekünk itt keresnivalónk! - szólt csendesen nagyapám.

Azzal kézen fogott és némán hazafelé vette az irányt.

Nem szólt egy szót sem, de éreztem a tehetetlen dühöt minden apró rezdülésében. Kezemet most nem olyan lágyan fogta, mint eddig, szorítása egyre erősebb lett. Túrtem, túrtem a

fájdalmat, mert tudtam, nem engem akar bántani, de mikor már körmeim belemélyedtek saját tenyerembe, mikor már nem bírtam tovább, megrántottam a kezem és sírva nyüsztettem:

- Papa! Fáj!!!

Azon nyomban engedett a szorítás.

Féltérdre ereszkedve óvatosan kezébe vette meggyötört, párnás gyermekkezemet. Lágyan megcsókolta kézfejemet, majd felfelé fordítva hosszan belecsókol a tenyerembe.

Aztán mélykék szemét rám emelve rekedt hangon suttozta:

- Bocsáss meg, drágám!

És én szótlannul bámultam a fáradt mélykék szemekbe, és nem találtam... Édes Istenem...! bárhogy kerestem, nem találtam a huncut mosolyt...

2014

Minden évben, mikor a nyár tombolása már veszít erejéből, mikor az éjszakák már hűvösek, de a nappalok még eleven tüzzel lüktetnek, elzarándokolok abba a viarsarki kicsi faluba, ahol nagyszüleim éltek, dolgoztak, küzdöttek, de az összes nehézség ellenére boldogok voltak.

Végigjáróm az ismerős helyeket, mindazt, amihez valamilyen emlék köt.

Megnézem távolról az öreg házat, ahol édesapám gyermekkorát élte.

A nagyapám által készített deszkakerítést, amelyet az idő minden bizonnyal szálnalmas ronccsá tett, elbontották. Helyét téglaszlopos vaskerítés foglalta el.

A kifelé nyíló zsalugáteres ablakokat modern fehér műanyag nyílászárókra cserélték.

A tetőt is felújították. Szép vörös hódfarkú cserepek sorakoznak rajta.

A hatalmas fenyő az előkertben azonban most is ott áll, s a tornác ablakaiban ugyanúgy muskátlik burjánzanak, mint régen.

Elsétálok a régi általános iskola előtt. Szépen felújították, de napjainkban már idősök otthonaként működik. A falu egy modern, új iskolával gazdagodott. Tornateremmel, központi fűtéssel.

Mindig elnyalok egy citromfagyit azon a helyen, ahol biciklis fagyispultból mérték a nyalánságot annak idején. Majdnem ugyanott cukrászda üzemel most. S döbbenet, de pont olyan a fagyí íze, mint emlékeimben, amikor nagymamám két gömböt vett nekem (1 forint volt egy gömb fagyí) dupla tölcserrel, mert nem bírtam olyan gyorsan enni, hogy az első tölcser át ne nedvesedett volna, s le ne csöpögtettem volna vele a ruhámat.

Beülök néhány percre a frissen vakolt és festett, ennek ellenére dohos szagú kis templom hűvös padjára. Elmondok magamban egy imát, s hallgatom az öreg repedthangú harang kongását.

Végiglátogatom a régi ismerősöket, akik mindig meleg szeretettel fogadnak. Felelevenednek a régi vicces vagy szomorú, boldog vagy szívszorító emlékek.

Ekkor úgy érzem, hosszú vándorút után végre hazaértem.

Aztán elmegyek a faluszéli kis temetőbe. A 12 apostol márványszobra nincs itt, de egy gyönyörűen faragott kopjafa igen.

Leteszem a virágot nagyszüleim sírjára, s képzeletben megsimogatom nagyapám kérges, napbarnított, nagyanyám puha, pergamen bőrű kezét.

Indulok haza, de egy helyen még megállok. A falu végét jelző táblán túl, úgy egy kilométernyire, áll egy fa. Egy öreg körtefa. Törzse ferdén áll, mert sok-sok évvel ezelőtt egy durva, gumicsizmás, kegyetlen láb derékban kettétaposta.

El is pusztult a fa kicsi, gyenge koronája, de a csonkon új élet fakadt. Onnan támadt fel a fa, girbegurba új törzset növesztve. Pici, apró, formátlan gyümölcsöt terem. Senki sem nemesítette, senki sem gondozta.

Odamegyek. Letépek egy körtét. Kicsit megtörölgetem ruhám ujjába.

Beleharapok, és ahogy számban szétárad íze, szememből is elered az emlékezés édes-keserű folyama.

És rájövök, hogy nincs a világon édesebb gyümölcs, mint ez a fanyar ízű, sós könnyeimmel fűszerezett, áldott körte.